

Memorandum 2018

4 EISEN VOOR EEN STERK LOKAAL ARMOEDEBESTRIJDINGSBELEID IN DE STAD BRUSSEL

ARA vzw

CHEZ NOUS/BIJ ONS vzw

DE BUURTWINKEL vzw

PIGMENT vzw

VRIENDEN VAN HET HUIZEKE vzw

BRUSSELS PLATFORM ARMOEDE vzw

De stem van mensen in armoede uit vijf Brusselse verenigingen

Dit memorandum wordt voorgelegd aan de politieke partijen die meedoen aan de Brusselse gemeenteraadsverkiezingen op 14 oktober 2018.

Het beschrijft de problemen en voorstellen, zoals geformuleerd door de mensen in armoede uit onze verenigingen uit CHEZ NOUS/BIJ ONS vzw, DE BUURTWINKEL vzw, PIGMENT vzw, VRIENDEN VAN HET HUIZEKE vzw en ARA vzw.

We willen bereiken dat de nieuwe bestuursploegen van Stad en OCMW ook aan kwetsbare mensen een plek in de stad geven en hun sociale grondrechten veiligstellen.

Deze 5 erkende ‘verenigingen waar armen het woord nemen’ zijn gesitueerd op het grondgebied van de Stad Brussel. Samen met ‘Wijkpartenariaat De Schakel vzw’ in Schaarbeek en ‘Bonnievieve vzw’ in Molenbeek maken wij deel uit van het Brussels Platform Armoede¹.

Onze doelstellingen liggen in het bannen van armoede en sociale uitsluiting.

De kerntaak van onze verenigingen is om vanuit de leefwereld van mensen in armoede in dialoog te gaan met anderen. Wij zijn dus goed geplaatst om knelpunten te signaleren en aanbevelingen te formuleren, meer inzicht in armoede te verschaffen en een signaalfunctie op te nemen.

Wij willen echter niet herleid worden tot uitvoerders van lokaal beleid, hulpverleners of toe-leiders naar lokaal aanbod.

Onze grootste troef is het werken met de ervaringskennis van mensen in armoede. Op basis van de ervaringen en de meningen van onze bezoekers en vrijwilligers maken wij beleidsdossiers op en stappen daarmee naar de overheid, de betrokken diensten, het brede middenveld en de publieke opinie.

¹ Het Brussels Platform Armoede werkt samen met het Netwerk tegen Armoede (www.netwerktegenarmoede.be)

Armoedebestrijding vraagt om een integrale en structurele aanpak!

De juiste visie op armoede is belangrijk: armoede is geen leefstijl-probleem en wordt niet veroorzaakt door een gebrek aan vaardigheden. De manier waarop we onze maatschappij uitbouwen, brengt armoede met zich mee.

Om dit op te lossen zullen we ook onze Stad anders moeten organiseren. Kinderen in armoede groeien op in gezinnen in armoede. Gezinnen in armoede worden geconfronteerd met problemen op meerdere domeinen tegelijk.

Het lokaal bestuur kan eigen belangrijke keuzes maken met impact op armoede. Stad en OCMW Brussel kunnen het beleid van de andere overheden als uitdagingen aangrijpen in de strijd tegen armoede.

- De federale regelgeving verplichtte recent de OCMW's tot het afsluiten van een GPMI voor alle mensen met een leefloon. Dit GPMI kan voor het lokale OCMW een hefboom zijn om mensen te helpen integreren, in plaats van een sanctie-instrument om hen het laatste sociale vangnet te ontnemen.
- Het huurrooster van het Brusselse Gewest kan voor de Stad de basis worden voor een omkadering van de huurprijzen.
- De wijziging van de nationale wetgeving rond dringende medische hulp aan mensen zonder papieren, mag niet betekenen dat het OCMW in een kramp schiet en haar dienstverlening inperkt. Het OCMW kan er net voor opteren om in haar lokale praktijk allerhande drempels tot het bekomen van deze basisgezondheidszorg op te heffen.
- De nieuwe antikraak-wet is een bedreiging voor mensen die in kraakpanden een onderkomen vinden. De burgemeester kan echter de keuze maken om niet repressief op te treden bij de bezetting van een openbaar gebouw, maar wel een onderhandelde overeenkomst met de bewoners af te sluiten.
- Bovenlokale overheden slagen er onvoldoende in om het onderwijs toegankelijk te maken voor kinderen uit kansarme gezinnen. De Stad kan

echter zelf voorzien in lokale schoolpoortwerkers om de onderwijskloof te overbruggen.

Kwetsbare mensen een plek in Brussel geven, vraagt politieke moed!

Wij dagen de nieuwe bestuurders van de Stad en het OCMW uit om resoluut te kiezen voor een socialer Brussel waar ook kwetsbare mensen zoals dak- en thuislozen, mensen met een precair verblijfsstatuut en generatie-armen een menswaardige plaats kunnen innemen.

Wij vragen van hen voldoende politieke wil om een rechtvaardig en transparant huisvestingsbeleid te voeren en de superwinsten van de vastgoedsector, de speculatie, leegstand en huisjesmelkerij aan te pakken.

Wij vragen dat de stedelijke scholen, diensten en voorzieningen ingezet worden als hefboomen om uitsluiting op te heffen in plaats van nieuwe drempels op te werpen. Een vraaggerichte aanpak, een positieve en open grondhouding, respect voor leefwereld en context, de inzet van ervaringsdeskundigheid, inspraak en participatie van de doelgroepen zelf en de samenwerking met brugfiguren en verenigingen zijn onmiskenbare voorwaarden om effectief te strijden tegen de armoede.

Wij vragen de erkenning van de grote groep mensen die niet in de statistieken en databanken verschijnt. Deze 'onzichtbare armen' zijn geschrapt uit de bevolkingsregisters, werden gesanctioneerd door hun uitbetalingsinstelling, zijn thuisloos zonder referentie-adres, hebben geen geldige verblijfstitel of hebben geen officiële asielaanvraag ingediend, Ook van deze mensen moeten de sociale grondrechten gerespecteerd worden!

Wij vragen moedige bestuurders om in te gaan tegen de gemakkelijke politieke en publieke retoriek die armoede simplistisch verklaart als de eigen schuld van mensen, doelgroepen culpabiliseert en mensen tegen mekaar opzet.

Politiek verantwoordelijken moeten durven naar vernieuwende oplossingen te zoeken, alternatieve projecten op te zetten, verbindingen te maken en samenwerking met verenigingen en bewoners op te zetten.

Onze vijf verenigingen waar armen het woord nemen en het Brussels Platform Armoede, reiken de hand om mee te werken aan 4 pijlers voor een socialer Brussel:

- 1. BETAALBAAR EN KWALITEITSVOL WONEN VOOR DE LAAGSTE-INKOMENSGROEPEN**
- 2. GARANTIE OP DRINGENDE MEDISCHE HULP VOOR MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF**
- 3. TIJDELIJKE BEZETTING ALS SOCIAAL WOONINSTRUMENT**
- 4. SCHOOLPOORTWERK ALS HEFBOOM VOOR EEN STERK BELEID ROND OUDERBETROKKENHEID OP SCHOOL**

Namens Ara vzw,
Willem Defieuw
Ninoofseplein 10
1000 Brussel
<http://studiocaricole.org/category/atelier-caricole/>
T: 02 503 28 22

Namens de Buurtwinkel vzw,
Bart Van de Ven
Jasmyne Vanslembrouck
Anneessensplein 13
1000 Brussel
<https://buurtwinkel.wordpress.com/>
T: 02 512 69 85

Namens Chez Nous/Bij ons vzw,
Jürgen Geerdens
Naël Daibes
Kartuizersstraat 60
1000 Brussel
<http://users.skynet.be/cheznous.bijons/index.html>
info@cheznousbijons.be
T: 02 513 35 96

Namens Pigment vzw,
Maaika Santana
Abdelhak Ziani
Oppemstraat 54
1000 Brussel
pigment.vzw@gmail.com
www.pigmentvzw.be
T: 02 217 52 91

Namens Vrienden van het Huizeke vzw,
Kris Raemdonck
Liselot De Groote
Ann Milis
Vossenplein 23
1000 Brussel
vrienden.huizeke@skynet.be www.vriendenvanhethuizeke.be
T: 02 511 15 77

Namens Brussels Platform armoede vzw,
Daniël Aliet
Bart Peeters
Katty Creytens
Vooruitgangsstraat 323, bus 6
1030 Brussel
www.brussels-platform-armoede.be
T: 02 204 06 53

1. BETAALBAAR EN KWALITEITSVOL WONEN VOOR DE LAAGSTE-INKOMENSGROEPEN

1.1. Waarom het beter moet: het slechte rapport van vandaag!

- Het recht op rechten onder zware druk

De woonproblematiek blijft toenemen, ondanks de inspanningen die zijn geleverd. Het huidige beleid legt de focus op het aantrekken en ondersteunen van de middenklasse, maar lijkt hierbij de lagere-inkomensgroepen compleet te miskennen. Het gebrek aan betaalbare en degelijke woningen en het gevaar voor gentrificatie dreigen dit de komende jaren alleen maar te verergeren. Daarom moet 'wonen voor de meest kwetsbaren' een absolute prioriteit zijn.

Alarmerende cijfers en trends tonen aan dat huisvesting, zowel de openbare sociale als de private, steeds minder toegankelijk wordt. Huisvesting is een minimumbasis om het "recht op rechten" te krijgen via de inschrijving in het rijksregister door de gemeentediensten. Een dramatisch gevolg bij het verlies van huisvesting is de uitsluiting van andere sociale grondrechten inzake inkomen, gezondheid, onderwijs, vrije tijd en juridische bescherming.

- Onbetaalbare huurprijzen

De supersnelle stijging van de huurprijzen bemoeilijkt de toegang voor kwetsbare groepen tot de private huisvestingsmarkt. De Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2017, toont aan dat op 12 jaar tijd (2004-2016) de medianehuurprijs van €543 tot €660 steeg. Dit is een stijging van 22 %.

De huurprijzen zijn jaarlijks gemiddeld ongeveer 2 % meer gestegen dan de gezondheidsindex (1).

Personen met een beperkt inkomen (bijstandsuitkering, vervangingsinkomen, precair werk, en soms geen enkel inkomen gedurende een periode) houden geen geld meer over voor voeding noch kleding en komen zo terecht in een bijzonder alarmerende situatie van "overleven".

Het Observatorium van de huurprijzen signaleert dat in 2014-2015 in het Brussels Gewest niet minder dan 12 % van de bewoners hun vorige woning verlieten in het kader van een “verplicht vertrek”. In het Brussels Gewest bedroeg het aantal ambtshalve schrappingen 16 413 in 2015, tegenover 11 726 in 2010, dit is op 5 jaar tijd een stijging van 40 % (2).

- Onrustwekkende stijging van dak- en thuisloosheid

In 2016 telde La Strada 3 386 dak- en thuisloze Brusselaars, een cijfer dat in de realiteit nog hoger ligt. Tijdens de telling van maart 2017 (tijdens de winteropvang) werden 4 094 personen geteld. Op tien jaar tijd wordt een verdubbeling vastgesteld van deze superkwetsbare doelgroep. Van 2014 tot 2017 was er een toename met 30 % (1).

En het aantal personen dat gebruik moest maken van een referentie-adres verviervoudigde in tien jaar tijd. Tevens verdubbelt over een periode van 7 jaar het aantal begunstigden van een installatiepremie (2).

- Groot gebrek aan sociale woningen en ondoorzichtige toewijzingen

De Brusselse welzijnsbarometer 2017 becijfert dat er in het Brussels Gewest vraag is naar 81 990 sociale woningen. De vraag naar sociale woningen is dubbel zo groot als het aanbod. Op 31 december 2016 stonden 48 804 huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning (1). Bij deze kandidaat-huurders heerste een gevoel van onmacht en frustratie. Zij dienen hun beurt af te wachten op een lange wachtlijst voor een sociale of publieke woning, maar krijgen hierrond geen open, noch transparante informatie. Zij zijn afhankelijk van een administratieve malle molen, maar ze hun weg niet in vinden. Dit ontnemt de mensen ieder perspectief op een betere (woon-)toekomst.

- Te weinig sociale inzet van het stedelijk patrimonium

Het patrimonium van Brudomo, die meer dan 2000 woningen van het OCMW beheert, en van de Grondregie, met meer dan 3600 woningen in eigendom, worden grotendeels ingezet voor het aantrekken van middenklasse inkomens. Slechts een beperkt aantal woningen van beide diensten, wordt omschreven als “woningen met sociaal karakter” en is toegankelijk voor lage inkomens. Deze woningen zijn uiteraard gegeerd, en eenmaal verhuurd, komen deze nauwelijks nog “in roulatie”.

Brudomo wil niet verhuren aan steuntrekkers die meer dan 30 % van leefloon besteden aan de huishuur. Deze norm, die bedoeld is als indicatie voor een haalbaar uitgavenpatroon, werkt echter zeer discriminerend. Deze strenge praktijk van de 30 % norm is zeer tegenstrijdig met de dienstverlening van de OCMW-Woontafel, waar men ervan uitgaat dat privé-eigenaars wel staan te popelen om hun goed te verhuren aan OCMW-cliënten voor wie de huishuur 60 % en meer uitmaakt van hun uitgaven.

Enkel de Brusselse sociale verhuurmaatschappij AISB, geldt voor de Stad als een dienst waar de huren betekenisvol lager mogen zijn dan de marktprijzen, en is dus toegankelijk voor mensen met een laag inkomen. Het AISB beheert echter minder dan 1.000 woningen tegenover ongeveer 5.000 woningen voor de Grondregie en Brudomo (OCMW) samen.

Tijdens de jongste legislatuur heeft Brussel voornamelijk geïnvesteerd in de Grondregie.

- Ondermaatse woonkwaliteit:

Marc, sinds een vijftal jaren actief bij de “Change Anneessens”:

“Vandaag ga ik in naam spreken van een ander persoon, want voor sommigen is het moeilijker om zijn eigen uit te drukken. Laten we hem Roger noemen. Roger was een OCMW-steuntrekker en kreeg een tegemoetkoming in de huishuur. Op een dag waarschuwde hij dat zijn woonst zich in slechte staat bevond. De eigenaar weigerde de nodige werken uit te voeren. En Roger wou aldus zijn huur niet verder betalen. Maar hij had schrik om klacht

neer te leggen, indien de woonst onbewoonbaar verklaard en verzegeld zou worden, zou hij op straat staan. Vandaag de dag is het niet makkelijk om een woonst te vinden, dus wanneer men over een beschikt, houdt men hieraan... ondanks de slechts staat hiervan. Op een zekere nacht viel er politie bij hem binnen. Iemand had klacht ingediend wegens ongeschiktheid van de woonst. Al de woningen werden ontruimd, maar Roger werd hiervan niet op tijd op de hoogte gesteld om een slaapplaats te zoeken. Hij werd ook niet begeleid. Sindsdien verblijft Roger op straat. Hij vraagt zich af hoe het komt dat eigenaars zulke woningen kunnen verhuren, in zulke slechte staat en waarom het net de verhuurders van de woonsten zijn, die niet begeleid worden.”

Vele Brusselse woningen, zoals bijvoorbeeld in de Anneessenswijk, bevinden zich in een slechte staat. Wat betreft ‘ongezonde en onbewoonbare panden’ noteert de Stad Brussel 169 klachten voor de periode 2015-2016 inzake woonkwaliteit en veiligheid (3).

De gewestelijke Welzijnsbarometer 2017 toont aan dat één op vijf van de Brusselse huishoudens een woning betreft met minstens een van volgende problemen: vocht in de woning, overbezetting en/of niet de mogelijkheid hebben de woning te verwarmen. Dit aandeel is duidelijk hoger dan in Vlaanderen (9 %) en Wallonië (13 %) (1).

Koppels met kind(eren) en éénoudergezinnen hebben het meest te maken met slechte woonkwaliteit. 20 % van de koppels met kind(eren) worden geconfronteerd met een situatie van overbevolking. Deze slechte huisvestingsituaties hebben gevolgen voor de gezondheid van de bewoners (1).

- De vicieuze cirkel van de OCMW- woontafel

Het OCMW omschrijft zijn taak in de ondersteuning naar het zoeken van een woning als volgt: “De prioritaire opdracht van de Dienst Huisvesting is het bevorderen van de toegang, voor de hulpaanvragers van het OCMW, tot fatsoenlijke, aangepaste woningen tegen een betaalbare huurprijs.”

Zo is er de “Table de Logement” of “Woontafel”, gekoppeld aan openbare computerruimte ‘Double Click’, waar het Brusselse OCMW heel wat personele en logistieke middelen insteekt ter ondersteuning van mensen in armoede in hun zoektocht naar een woning.

Thuisloze mensen die na het verlies van hun eigen woonst tijdelijk onderdak gevonden hebben in de onthaalhuizen (Albatros, Leger Des Heils, Open Deur, ...) zijn aangewezen op deze dienstverlening, te meer wanneer zij ook hun financiële bijstand vanwege het OCMW genieten. Onze vereniging Ara vzw, gespecialiseerd in het werken met deze doelgroepen, vangt verzuchtingen en frustraties en veel ongeloof op van de gebruikers. Zij beklagen zich over de onbruikbare, maar vaak verplicht opgelegde dienstverlening van de Woontafel. Men verstrekt er een geordende print out van het Immoweb met het aanbod inzake goedkopere (*sic*) woningen. Veel oplossing brengt dit echter niet, want ook het goedkoopste huuraanbod van Immoweb is in de feiten nog veel te duur voor mensen die afhangen van de sociale bijstand.

Wie met een leefloon wil pogen rond te komen, mag slechts 30 à 40 % spenderen aan huur. Dit blijkt een onmogelijk opdracht gezien de hoge huurprijzen op de schaarse woningmarkt. Mensen met een leefloon geven gemiddeld 60 à 70 % uit aan huurgelden en lasten. De kosten voor de verwarming, elektriciteit en water doen deze woonkost oplopen tot 80 à 90 % van het leefloon. Dit is de realiteit voor zeer velen!

Wij illustreren dit met de concrete ervaring van P. en A., bewoners van het onthaalcentrum Albatros met een leefloon van 892 euro per maand:

Hun zoektocht bij de Woontafel leverde een periode van 2 weken 15 advertenties op, met gemiddelde huurprijzen van 570 euro en waarvan de laagste 470 euro.

We durven dan ook vragen te stellen bij de efficiëntie en effectiviteit van deze Woontafel, die weinig of niets lijkt op te leveren voor de woonstzoekende leefloners. Deze dienstverlening doet kwetsbare mensen rondhollen in een vicieuze cirkel die alle perspectief en de hoop op een echte woonoplossing wegneemt en de ontredde en de moedeloosheid verhoogt.

1.2. Aanbevelingen voor een socialer Brussel: hoe het beter kan!

- Een transparanter toewijzingsbeleid rond de sociale en publieke woningen als absolute noodzaak

Zohra, actief lid bij de groep “Change Anneessens”:

“Al sinds een jaar komen leden van de “Change Anneessens” op geregelde tijdstippen samen om in groep na te denken over de thematiek van de toewijzing van publieke woningen. Onze reflecties en voorstellen zouden moeten bijdragen aan een meer transparant toewijzingsreglement. Ons doel is de oprichting van een toewijzingscommissie waarin de sociale organisaties vertegenwoordigd zijn. In januari van 2016 werd hiertoe een actie gevoerd op de Place Anneessens om onze gevoelens kenbaar te maken.”

Wij pleiten voor een nieuw toewijzingsreglement, op te stellen in samenwerking met de organisaties met expertise rond wonen, dat conform is met de Brusselse wooncode.

Wij eisen een objectieve en apolitieke samenstelling en werkwijze van de toekomstige toewijzingscommissies (4) voor de toekenning van de openbare woningen, zowel voor de grondregie van de Stad als de woningen van het OCMW, waarin ook de organisaties met expertise rond wonen een plek krijgen. Wij verwijzen hierbij naar de goede praktijk van de toewijzingscommissie van de gemeente Molenbeek.

- Drastische verhoging van het sociaal patrimonium

Om aan de hoge woningnood van de kwetsbare groepen tegemoet te komen, dienen 20 tot 25 % van de eigendommen van de Grondregie de bestemming van sociaal patrimonium te krijgen (op dit moment is dit 16%). Het Brusselse stadsbestuur moet de politieke wil aan de dag leggen om constructief mee te werken aan de realisatie van de gewestelijke huisvestingsplannen om het aandeel van de publieke woningen met sociaal karakter drastisch op te voeren. De bouw van deze woningen is hét antwoord op de huisjesmelkerij die de arme groepen uitbuit.

Ook is een systematische aangroei nodig in het contingent woningen van Brudomo (OCMW) dat men toegankelijk stelt voor mensen met een leefloon of andere sociale uitkering. Een transparant en laagdrempelig toewijzingssysteem, administratieve ondersteuning bij de aanvraag en heldere communicatie aan de kandidaat-huurders zijn ook hier essentiële randvoorwaarden om recht te doen aan mensen in armoede.

- Implementatie van de huurprijsomkadering

Mohamed: “Ik heb in Nederland gewoond en ik was daar een huurder. Toen ik daar een woning had gevonden, kon ik gratis een expert vragen die door de gemeente werd aangesteld. Hij kwam de staat van de woning bekijken en berekende de huurprijs via objectieve criteria. De expert was getuige hiervan en gaf mij een bewijs. De eigenaar moest dit accepteren. Indien hij dit niet deed moest hij voor de rechtbank verschijnen. In Nederland en in Parijs bestaat er een omkadering, waarom kan dit niet in Brussel?”

Om de huurprijzen onder controle te houden, stellen we voor om het rooster met de referentiehuurprijzen van de gewestelijke huuromkadering in Brussel Stad in te zetten als ijkpunt voor fiscale maatregelen en financiële tegemoetkomingen.

- Evaluatie van het nieuwe huurrooster

Wij evalueerden het oude huurrooster Picquet in 2016 samen met mensen uit de “Change Anneessens” groep aan de hand van enquêtes van buurtbewoners en hun woningsituatie. Met de regionalisering van de huurwet kwam er een nieuwe indicatieve huurrooster. Het stadsbestuur kan het initiatief nemen om dit nieuwe rooster en de bijhorende criteria te evalueren.

De Grondregie dient haar huurprijzen aan te passen aan dit nieuwe rooster en op deze wijze een aanmoedigend voorbeeld te stellen voor de privémarkt.

De Stad Brussel kan de pioniersrol opnemen en eigenaars die redelijke huurprijzen toepassen (bijvoorbeeld 80 % van de referentiehuurprijs per type

woning) belonen met een fiscale korting. De aanvraag voor deze vermindering dienen door eigenaar en huurder samen te worden aangevraagd.

- Opvoeren van het renovatiebeleid:

Om de woonkwaliteit en de veiligheid te verhogen, dient de Stad Brussel een sterk renovatiebeleid te voeren. Het lokaal bestuur dient een schakelfunctie op te nemen tussen de eigenaars, die dikwijls zelf over te weinig middelen beschikken om hun woning te renoveren, en organisaties als het AISB, om het aantal menswaardige én betaalbare woningen te verhogen.

Het Project X verdient continuering voor de renovatie van private woningen. Voor de eigenaars met lage inkomens zijn de renovatiewerken immers onbetaalbaar, zij hebben de huurgelden broodnodig om zelf in hun levensonderhoud te voorzien. Prefinanciering van renovatiewerken door het lokaal bestuur in een belangrijke hefboom.

Daarnaast blijven sensibilisering van eigenaars en een versterking van de sociale verhuurkantoren noodzakelijk.

Het is belangrijk dat onmiddellijk na de onbewoonbaarverklaring van een pand, de Stad actie onderneemt om een nieuwe verhuring te verhinderen vooraleer herstellingen zijn gebeurd.

Daarnaast dienen Stad en OCMW de zorg op te nemen in de herhuisvesting van de getroffen huurders, met de betrachting om de lokale verankering van de bewoners maximaal te respecteren. Laagdrempelige dienstverlening rond het verwerven van installatiepremies en huursubsidies, moet de financiële draagkracht van de mensen versterken.

- Duurzame vraag-gestuurde dienstverlening vanwege het OCMW:

Een stabiele en betaalbare woonsituatie moet mensen in armoede behoeden voor erger. Het antwoord van het OCMW op deze woonnoden, moet dringend versterkt worden tot een structurele en duurzame aanpak. Het antwoord van het OCMW op deze woonnoden, moet dringend versterkt worden tot een structurele en duurzame aanpak.

Uit ervaringen van mensen uit de onthaalhuizen blijkt – de getuigenissen komen niet noodzakelijk uit Brussel-stad – dat velen van hen op straat terecht komen door “naakte”, brutale uithuiszettingen. Het OCMW krijgt vanuit het vredegerecht toegang tot de nakende gevallen, en kan hier veel krachtiger op inspelen om dakloosheid en het verlies van domicilie te vermijden.

De toegang tot de gewestelijke herhuisvestingstoelage, een instrument van het Gewest, loopt zeer bureaucratisch en vraagt een intense begeleiding van de potentiële huurder, om, soms pas na een procedure van 2 jaar, tot resultaat te leiden. Het OCMW zou een brugfunctie kunnen aannemen tussen de aanvragers en het Gewest in functie van een vlottere toegang en dient te voorzien in een voorschot om de gezinnen concreet te ondersteunen in hun financiële moeilijkheden.

1.3. Wat bieden onze verenigingen?

- De Buurtwinkel en “Change Anneessens”

Onze vereniging ‘De Buurtwinkel’ werkt met de buurtbewonersgroep “Change Anneessens” reeds jaren rond het woonthema en specifiek rond de toewijzing van publieke woningen. Door de aanwezige ervaringskennis van deze mensen in armoede is de groep een waardevol medium voor het beleid om nieuw beleid proactief af te toetsen en bestaande maatregelen te evalueren. Via dialoogtafels kunnen we de brug slaan tussen het politieke niveau en de mensen in armoede en proberen om samen tot een beter woonbeleid te komen. Zo reiken we de hand om mee te werken aan een transparanter toewijzingsbeleid

en zijn we vragende partij om – in partnerschap met andere woonorganisaties- in de toekomstige toewijzingscommissie te zetelen.

Wij hebben een concreet vormingsaanbod om de expertise in het omgaan met (woon-)armoede van onthaalmedewerkers, dienstverleners, hulpverleners en politici te verhogen.

Via onze laagdrempelige activiteiten en diensten, bereiken we een significante groep van bezoekers en buurtbewoners uit de wijk Anneessens. We kunnen sensibiliseringsprojecten opzetten in samenwerking met de Stad en/of het OCMW, bijvoorbeeld rond de indicatieve huurprijzen.

We zijn bereid tot deelname aan een ‘platform van herhuisvesting’ om samen met andere actoren concrete oplossingen uit te werken inzake herhuisvesting na onbewoonbaarverklaring.

- ARA en de mensen uit de onthaalhuizen

Het directe contact van ARA met thuislozen, mensen die zich in een echte “woningcrisis” bevinden, geeft ons een bevoorrecht en doorleefd inzicht in de sociale en persoonlijke gevolgen van het verlies van de eigen woning. We zijn getuige van de enorme impact op het welzijn van de thuislozen en de zware weg die hen wacht, om terug volwaardig deel te nemen aan onze samenleving.

We denken dat vooral het OCMW van Brussel een veel grotere bijdrage zou kunnen leveren in het herintegratieproces van deze mensen. De veel te lange toestand van rechteloosheid en verlies aan basisrechten waarin dak- en thuislozen zich bevinden, mag niet langer als onvermijdelijk beschouwd worden. Eén van de grootste obstakels blijft het vinden van een betaalbare en gezonde woning. Er kan in samenwerking met Ara en het OCMW een proces opgezet worden om uit te zoeken in hoeverre de huidige “woontafels” tot een zinvoller instrument kunnen worden gevormd. Hoe kan het OCMW-personeel een betere ondersteuning betekenen voor die zoektocht naar woonst? Kan dit personeel een tussenschakel zijn tussen de thuisloze en de potentiële verhuurder? Welke kanalen kan het OCMW verder inventariseren,

om te voorzien in woningen voor thuislozen? Kunnen zinvolle pilootprojecten ondersteuning van het OCMW krijgen?

De ervaringskennis die via Ara wordt ingebracht is een waardevolle toetssteen om de dienstverlening van het OCMW te optimaliseren.

Meer sociale woningen, transparante toewijzingen, duurzame OCMW-dienstverlening, huurprijsomkadering en werken aan woonkwaliteit zijn de ingrediënten van een rechtvaardige woonpolitiek!

2. GARANTIE OP DRINGENDE MEDISCHE HULP VOOR MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

2.1. **Waarom het beter moet: het slechte rapport van vandaag!**

Voor mensen zonder wettig verblijf is Dringende Medische Hulp (verder DMH), de procedure om toegang te krijgen tot een van de weinige rechten die ze nog hebben. Het is dan ook van het grootste belang dat het OCMW bij het sociaal onderzoek rekening houdt met de zeer specifieke leefomstandigheden van deze kwetsbare mensen en geen overbodige drempels en hindernissen opwerpt in de procedure om dit recht te bekomen.

Het OCMW wordt geconfronteerd met een hoog aantal hulpvragen inzake DMH en zet heel wat werkrachten in om deze aanvragen te behandelen. Men tracht hierbij rekening te houden met het grote aantal mensen zonder vaste verblijfplaats.

Niettemin merken onze verenigingen waar armen het woord nemen, nog heel wat drempels en obstakels die ertoe leiden dat kwetsbare mensen laattijdig en vaak onvoldoende tot geen medische verzorging genieten.

De term 'dringende' medische hulp is misleidend, ook voor de maatschappelijk werkers, omdat het over meer gaat dan hoogdringende zorgen. Het gaat immers over het brede pallet van preventieve en curatieve zorgen, zowel ambulante (huisarts, tandarts, kinesist...) als in een ziekenhuis, die noodzakelijk zijn om de gezondheid van de patiënt te verzekeren. De werkers van het OCMW en zorgverstrekkers moeten zich bewust zijn van deze brede betekenis van het recht en alles inzetten opdat de zorgvragers toegang hebben tot al deze zorgen.

Tevens heerst er een groot gebrek aan communicatie en duidelijke informatie over het recht op dringende medische hulp. De ongeletterdheid bij veel mensen zonder wettig verblijf, de taal- en cultuurbarrières, de onwetendheid over de werkelijke brede inhoud van dit recht, de complexe procedures van het

OCMW en de beperkte expertise van sommige maatschappelijk werkers bemoeilijken de opname van dit fundamentele recht.

Hierdoor ontstaan situaties waarbij mensen te lang (moeten) wachten om een dokter te consulteren of helemaal niet op doktersbezoek gaan en dus geen regelmatige medische opvolging krijgen.

Hulpvragers weigeren uit angst bepaalde info te geven aan de sociale assistenten van het OCMW. Zij begrijpen veelal niet waarom ze zoveel vragen krijgen over hun levenssituatie en zijn bang om zichzelf en hun omgeving in de problemen te brengen. Het is daarom van het grootste belang dat de hulpverleners de mensen kunnen geruststellen en de werkwijze van het OCMW verstaanbaar toelichten zodat het wantrouwen en de angst van deze mensen kan afnemen.

Aster (45 jaar): "Ik ben het beu om naar al die afspraken te moeten komen, ik kan nooit voldoen aan hun eisen en vragen, ik wil die medische kaart niet meer. Als ik ziek word, dan betaal ik het volle tarief ook al wil dat zeggen dat ik die dag niks zal eten."

Er is geen duidelijke uniforme manier van werken, sommige mensen krijgen DMH voor een paar weken, anderen voor een paar maanden. Er heerst een bureaucratisch en verstrikkend web aan regeltjes die arbitrair lijken toegepast te worden.

Hamza (32 jaar, alleenstaande met 2 kinderen): "Ikzelf en mijn twee kinderen hebben een medische kaart op het OCMW van Brussel. Mijn dochters hebben een kaart voor drie weken, ikzelf voor twee weken. Hierdoor moet ik ongeveer drie keer per maand naar het OCMW komen voor de verlengingen."

Identiteitsbewijzen worden soms gevraagd, de hulpvragers die geen enkel document (meer) hebben om dit te bevestigen, hebben het zeer moeilijk om toegang tot DMH te verkrijgen en dus medische zorgen.

Om aanspraak te maken op dit recht moeten de aanvragers een attest voorleggen van een zorgverstrekker die de nood aan medische zorgen vaststelt. Veel zorgvragers zonder wettig verblijf kunnen echter deze eerste consultatie

meestal niet zelf betalen en dienen zich te wenden tot het OCMW voor een tussenkomst.

Vaak zijn er lange wachttijden voor een eerste afspraak met een maatschappelijk werker of overschrijdt het OCMW de wettelijke antwoordtermijn van 30 dagen. Dit is zeer problematisch voor mensen met een gezondheidsprobleem dat dringend moet aangepakt worden. Diensten als Athena (Dokters van de wereld), krijgen bijgevolg veel mensen over de vloer die dringend een eerste consultatie nodig hebben.

Jacqueline: "ik woon in een kraakpand (Koningsstraat) en ik was bang om mijn adres aan het OCMW te geven, want we zijn altijd bang voor de politie. Op een dag was ik heel ziek en ben ik toch een medische kaart gaan vragen, maar het duurde heel lang en ik had veel pijn, daarom ben ik naar Athena gegaan, in afwachting van een beslissing van het OCMW. Een organisatie waar ik vrijwilligerswerk doe, heeft het geld voor de medicijnen voorgeschoten.

Toen ik de medische kaart kreeg, was dit maar voor een maand, terwijl ik een behandeling nodig had van verschillende maanden. En daarbij moet je op afspraak komen op datum en uur die de maatschappelijk werker past. Als je deze mist, moet je drie maanden wachten op een nieuwe afspraak en dan moet je heel de procedure herbeginnen en is er weerom een huisbezoek ... dat allemaal voor een kaart van één maand."

De moeilijke toegankelijkheid van de eerstelijnsgezondheidszorg voor deze groep verhoogt de druk op de spoedgevallendiensten. Mensen geraken moeilijk tot bij een huisarts en zoeken hulp bij de spoeddiensten. Dit heeft tal van nadelige effecten: een hoge kost voor de samenleving, wachttijden voor de hulpvragers (langer wachten want niet altijd "dringend" genoeg om meteen geholpen te worden), de hulpvrager krijgt nadien factuur maar kan dit niet betalen, enzovoort...

Wat betreft zorgen verstrekt door specialisten is het niet altijd duidelijk wat de OCMW-procedure precies inhoudt. De patiënten krijgen tegengestelde informatie van de ziekenhuizen, van de huisdokters en van de OCMW-medewerkers. De verschillende spelers in de ganse keten moeten zich veel meer op mekaar afstemmen.

Kadiatou (38 jaar, alleenstaande moeder met een zoon): *“Ik moest een tand laten weghalen. De dokter schreef een brief voor aan de tandarts in het ziekenhuis. Toen ik daar aankwam zei het ziekenhuis dat ik hiervoor eerst een aanvraag bij het OCMW moest doen, maar de sociale assistente zei me eerst bij de huisdokter langs te gaan.”*

Jacquy: *“Meestal mis ik de afspraken in het ziekenhuis (en moet ik lang wachten op een volgende) omdat ik er niet in slaag om op tijd een requisitoir te bekomen.”*

Mensen zonder wettig verblijf én **zonder vaste verblijfplaats** lopen een zeer groot risico op gezondheidsproblemen. Zij zijn echter het meest beperkt in de uitputting van dit recht en ondervinden veel problemen bij hun aanvraag bij het OCMW.

Ze zijn dikwijls afhankelijk van derden om onderdak te vinden, ze leven op straat of logeren door omstandigheden op verschillende plekken en in verschillende gemeenten. OCMW's verklaren zich vaak onbevoegd voor een persoon zonder verblijfplaats en wijzen hen door naar een ander OCMW, wat tot een bevoegdheidsconflict leidt tussen de OCMW's, waarmee de hulpvrager zelf helemaal niet vooruit geraakt.

Sommige dak- en thuislozen kunnen tijdelijk bij vrienden, kennissen of derden verblijven, maar dezen zijn dikwijls niet akkoord dat hun adres aan het OCMW wordt doorgegeven uit angst, onwetendheid of vrees om hun eigen OCMW - steun als alleenstaande te verliezen. Veel mensen zonder wettig verblijf wachten dan ook lang voordat ze naar het OCMW gaan omdat ze gevolgen vrezen voor de persoon die hen onderdak biedt.

Mohammed (45 jaar, alleenstaande): *“Ik woon al tien jaar in België. Ik had eerst mijn eigen appartement, maar de laatste 6 maanden krijg ik onderdak bij een vriend, omdat ik op straat was beland. Hij wil echter geen huisbezoek van een sociaal assistente want hij is bang om zijn financiële steun te verliezen. Hierdoor kan ik geen DMH aanvragen of moet ik dan zeggen dat ik op straat slaap?”*

Jacques: *“Ik heb epilepsie en heb een levenslange behandeling nodig, ik word begeleid door een dokter van het wijkgezondheidscentrum en een neuroloog in Sint-Pieter. Ik ben zonder papieren en heb geen vaste domicilie, soms slaap ik bij andere mensen, soms in kraakpanden, of ik huur een kamer met een aantal anderen als ik werk heb. En elke keer moet ik alles herbeginnen en soms zijn er zelfs OCMW's die langer dan een maand nemen om te antwoorden.*

Nu verblijf ik op Brussel 1000 en moet ik alle maanden mijn kaart verlengen. Ik kan geen

enkele job weigeren die ze mij voorstellen (ik heb een huishuur te betalen) en ik weet nooit op voorhand wanneer er werk zal zijn. Soms mis ik de afspraken met de sociaalassistent die dit totaal niet kan appreciëren. Vaak probeer ik van de huisarts een 'excuusbriefje' te krijgen om mijn afwezigheid te rechtvaardigen. En daarbij komt dat elke keer je een nieuw attest van dringende hulp moet gaan halen... Het gebeurt dikwijls dat ik geen behandeling kan volgen in afwachting van de verlenging van mijn kaart."

Adil: "Ik ben zonder papieren en woon bij een familie. Ik ben erin geslaagd om de mensen die mij huisvesten te verzekeren dat ze geen risico liepen om me hun adres te geven. Maar de sociaal assistente vroeg me om hun gezinssamentelling binnen te leveren, de bewijzen van hun inkomsten... Ik heb de procedure moeten stopzetten."

Wij drukken in dit memorandum tevens onze bezorgdheid over de wetswijzing, ingediend door de federale regering rond de procedure DMH (5). Er dient te allen tijde vermeden te worden dat de toegang tot gezondheidszorg voor de mensen, die nu reeds in zeer precare omstandigheden overleven in onze stad, nog meer wordt afgebouwd en bemoeilijkt. Wij vrezen dat maatregelen als de financiële sanctionering van de OCMW's (bij onvoldoende streng sociaal onderzoek) of een nieuwe, restrictieve definitie van de Dringende Medische Hulp nefaste gevolgen zullen hebben.

2.2. Aanbevelingen voor een socialer Brussel: hoe het beter kan!

De maatschappelijk werkers van het OCMW kunnen meer beroep doen op intercultureel bemiddelaars of sociale tolken.

Het OCMW kan samenwerkingen uitwerken met voldoende huisartsen en andere zorgverstrekkers om een gratis eerste consultatie te kunnen garanderen voor de patiënt.

Indien er voor de eerste consultatie een afspraak nodig is bij een maatschappelijk werker moeten lange wachttijden vermeden worden.

De beslissing van het OCWW rond de toekenning van de dringende medische hulp dient genomen te worden binnen de wettelijke termijn van 30 dagen.

We stellen de voorlopige medische kaart voorop, naar het voorbeeld van OCMW Gent (6). Dit is een 'proactieve' procedure waarbij anticiperend op de nood aan medische zorgen een medische kaart kan worden verkregen, zodanig dat deze bij een eerste consultatie onmiddellijk kan worden voorgelegd. Er wordt zodoende een principiële beslissing genomen door het OCMW vooraleer de nood aan medische zorgen zich manifesteert. Hulpvragers kunnen dan ook makkelijker een eerste consultatie aanvragen.

We vragen het OCMW van 1000 Brussel om het initiatief te nemen om samen de 18 andere Brusselse OCMW's te werken aan de vereenvoudiging en de uniformering van de toekenningsprocedures.

Voor de mensen zonder vaste verblijfplaats neemt OCMW Brussel het voortouw om samen met de 18 andere Brusselse OCMW een algemeen en duidelijk Brussels beleid uit te werken voor deze kwetsbare doelgroep. Elk OCMW moet haar procedure Dringende Medische Hulp ook voor hen toegankelijk maken.

Samenwonen met iemand zonder wettig verblijf mag geen invloed op de OCMW-steun.

Het OCMW stelt zich inzake territoriale bevoegdheid soepeler en flexibeler op ten aanzien van dakloze en thuisloze mensen zonder wettig verblijf. Deze mensen hebben de mogelijkheid om met alle mogelijke middelen aan te tonen (bv. verklaring op erewoord, getuigenverklaring, enz.) dat ze regelmatig in een bepaalde gemeente verblijven. Zij worden automatisch gezien als inwoner van deze gemeente.

OCMW en Stad Brussel nemen concreet initiatief in het verzet tegen de nieuwe regels van de federale regering die de toegang van mensen zonder papieren tot DMH inperken (zie *supra*).

2.3. Wat bieden onze verenigingen?

- Ondersteuning van peer-to-peer systeem: onze vereniging Pigment organiseert regelmatig vormingen en info-sessies voor mensen zonder wettig verblijf die anderen willen informeren.
- Vorming aan personeel OCMW en/of gemeente: De grote diversiteit en de hoge mate van achterstelling van de hulpvragers veronderstelt een goede kennis van de OCMW's om hiermee professioneel om te gaan.

Belangrijk hierbij is om een goed zicht te hebben op de leefwereld en de denkkaders van mensen die in armoede leven. De Brusselse verenigingen waar armen het woord nemen zijn de uitgelezen partners om in tandemformule (de groepswerker + ervaringsdeskundige in armoede) vorming te geven aan hulpverleners en onthaalmedewerkers van het OCMW (en de gemeentelijke diensten) en in dialoog te gaan.

Naast theoretische kaders worden ervaringskennis en getuigenissen ingebracht die de kloof tussen de hulpverlening en de arme doelgroep illustreren, maar evenzeer oplossingen en handvaten voor verbetering aanreiken.

Onze verenigingen hebben hierin ervaring, zo wordt in 2018 reeds een vormingspakket voor het OCMW van Jette georganiseerd.

- Een rechtstreekse en regelmatige **dialoog** tussen de werkers van de sociale dienst en onze werkers in samenwerking met onze bezoekers. Zodoende kunnen vragen gesteld worden langs beide kanten. Deze dialoog zouden we graag ook uitbreiden met de grootste zorginstellingen op het grondgebied van 1000 Brussel (Ziekenhuis Sint-Pieters, Fédération des Maisons Médicales, Athena, enz.)

Meer aanbevelingen werden uitgewerkt in 2012, in het **memorandum: “Dringende Medische Hulp voor mensen zonder wettig verblijf, waar knelt het schoentje?”**, in 2012 samengesteld door Pigment vzw, JES, Medimmigrant, Samenlevingsopbouw Brussel en Dokters van de Wereld (7).

Het recht op dringende medische hulp moet verzekerd worden met begrijpbare communicatie, de afbouw van administratieve en financiële drempels, eenvoudige en snelle toegangsprocedures, een soepele en klantvriendelijke basishouding met oog voor de leefwereld van mensen zonder wettig verblijf.

3. TIJDELIJKE BEZETTING ALS SOCIAAL WOONINSTRUMENT

3.1. Waarom het beter moet: het slechte rapport van vandaag!

In 2017 werden door La Strada 4094 daklozen geteld, mensen verblijvend in squats en onthaalhuizen meegerekend.

Het aantal leegstaande wooneenheden in het Brusselse Gewest wordt geschat tussen de 15 000 en 30 000 wooneenheden, gespreid over 300 000 adressen. (In deze schatting werden enkel gebouwen met een woonbestemming opgenomen) (1).

Ook al is dit laatste geen precieze telling, het toont niettemin duidelijk aan dat er in Brussel voldoende ruimte beschikbaar is om het recht op wonen voor elkeen te kunnen garanderen. Daarenboven, voegen wij hieraan toe dat een betrouwbare en nauwkeurige berekening in 2013 een leegstand van meer dan 3000 sociale woningen blootlegde!

Dat men er niet in slaagt om deze leegstand aan te pakken als antwoord op de hoge woonneed, getuigt van een falende politieke beleid terzake. Op het regionale niveau werden maatregelen getroffen om te strijden tegen de problematiek van de leegstand, die grotendeels wordt veroorzaakt door de speculaties van de immobiliënwereld. Eigenaars van onbewoonde panden kunnen zo bestraft worden met administratieve boetes wanneer zij hun eigendommen laten verloederen. Het is dan ook zeer jammer vast te stellen dat op het lokale niveau deze regeling al te weinig wordt toegepast en de gemeenten deze boetes slechts zelden opleggen.

Het openbaar beheersrecht van woningen, zoals vervat in de regionale wooncode uit 2013, geeft vorm aan een ander – weinig gebruikt – instrument. Dit instrument laat overheden en openbare voorzieningen toe om onbewoonde wooneenheden op te eisen, er herstellingswerken uit te voeren en ze vervolgens aan lage prijzen te verhuren.

Een bijkomende problematiek stelt zich voor de groep van mensen met een precair verblijfstatuut. Welke oplossingen biedt men aan de schrijvende noden van de grote groep mensen zonder papieren, die vaak al jarenlang in België en Brussel wonen? Welk aanbod is er voor vluchtelingen, staatlozen, en andere migranten? Artikel 23 van de Grondwet garandeert voor iedereen het recht op een degelijke woning. In realiteit wordt dit recht nooit gerealiseerd voor de mensen zonder staatsburgerschap.

Het recht op menswaardige huisvesting moet begrepen worden als 'de mogelijkheid hebben om te wonen'. De Franse professor-psychiater Jean Furtos stelt dat er een gigantisch verschil is voor de mensen tussen 'wonen' en 'logies krijgen': *"Wanneer men nergens écht kan wonen, neemt de mens geen eigen plek in, hetgeen we vandaag mogen bestempelen als uitsluiting."* (8).

Vandaar dat we een belangrijk onderscheid moeten maken tussen het verstrekken van 'noodhulp' - zoals via de voorzieningen van Samusocial - en het recht op 'wonen'.

3.2. Aanbevelingen voor een socialer Brussel: hoe het beter kan!

De Stad Brussel moet de dakloosheid bestrijden met structurele maatregelen. Dat de lokale politiemensen, naar aanleiding van de koudegolf in het vroege voorjaar van 2018, het order krijgen tot administratieve aanhoudingen van mensen die op straat slapen, roept vele vragen op.

De Stad beschikt immers over belangrijke, wettelijke instrumenten om dakloosheid daadwerkelijk te bestrijden, zoals onder meer het ontraden van moedwillige langdurige leegstand bij eigenaars via het systeem van de administratieve boetes.

Een ander instrument, innoverend en efficiënt, ligt binnen handbereik: het ontwikkelen en omkaderen van tijdelijke verhuring tussen eigenaars en

bezitters via een sterke samenwerking tussen de lokale overheden, de sociale organisaties en private personen.

In deze materie beschikken we over een goede praktijk, die kan overgenomen worden door de Stad Brussel: we verwijzen naar de ‘pilot-ervaring’ in de gemeente Elsene die zijn verloop kende in de winter van 2016-2017. Meer dan 100 mensen die verbleven in een voormalig rusthuis, lanceerden een gemeenschappelijke oproep tot hulp. Onmiddellijk schaalden een aantal actoren zich ‘samen rond de tafel’: de gemeente én het OCMW van Elsene, de eigenaar van het gebouw, Samusocial, onze armenvereniging vzw Chez Nous-Bij Ons en de lokale politie.

De burgemeester verzocht de eigenaar om zijn eigendom ter beschikking te stellen en een model van bezettingsovereenkomst voor te stellen. In ruil engageerden het OCMW en de gemeente zich om hun technische diensten in te schakelen om de bewoonbaarheid van het pand te verzekeren en desgevallend op te treden bij problemen inzake veiligheid en hygiëne. Samusocial stond in voor een 7/7 aanwezigheid van twee sociaal werkers. Onze eigen vzw Chez Nous-Bij Ons stond in voor het samenleven tussen de bewoners en de logistieke omkadering van de bezetting evenals de relaties met de buurt. Door de betrokkenheid van deze verschillende actoren, was de eigenaar gerustgesteld wat betreft het respect voor zijn eigendom en werd hij eveneens een meewerkende en proactieve partner in de verdere uitrol van dit project.

Wekelijks kwam een pilotcomité van het project samen om een goede afstemming tussen de verschillende actoren en hun opdrachten te garanderen.

De ervaring was een succesverhaal en kan volgens ons een goede wegwijzer zijn in toekomstige projecten. Het project van Elsene kan de basis vormen van een systematisering in de praktijken van toekomstige bezettingen en de ontwikkeling van een samenwerkingsprotocol tussen de verschillende betrokken partners. Het houdt een win-win situatie in voor éénieder: efficiënte en snelle aanpak vanwege de lokale overheid rond hevige winterkoude, terwijl de bewoners de kans krijgen om tijdelijk ‘een woonst’ te verschaffen waar ze zich ‘echt thuis’ kunnen voelen.

3.3. Wat bieden onze verenigingen?

Onze vzw Chez Nous – Bij Ons, in een sterk partnerschap met andere sociale organisaties, speelt een essentiële rol bij de begeleiding van tijdelijke bezettingen. Onze organisatie vertolkt - als vereniging waar armen het woord nemen – de stem van dak- en thuislozen, een functie die ons toelaat om de concrete ervaringskennis van mensen die in armoede leven in te zetten als beleidsadviezen om armoede structureel te bestrijden. Wij hebben de kennis en kunde in huis om verbinding te maken tussen de instellingen, overheden en bezetters.

Wij zorgen voor de organisatie van het samenleven in het gebouw: verdeling en opvolging van de (huishoudelijke) taken, de inrichting van gemeenschappelijke leefruimten en de organisatie van allerlei activiteiten (vorming, overleg, animatie). We werken aan een goede verstandhouding tussen de bewoners. Daarnaast bewaken we de goede relaties met de buurtbewoners en de plaatselijke gemeenschap.

In onze groepswerking worden standpunten ontwikkeld, vanuit de ervaringskennis en leefwereld van onze deelnemers, die we inzetten in onze contacten met politici, overheden en diensten.

In de hoedanigheid van professionele daklozenorganisatie hebben we een vormingsaanbod voor verschillende partners (ambtenaren, dienst- en hulpverleners, politiek personeel, politiemensen, ...) rond thema's als tijdelijke bezetting, zelfredzaamheid en zelfbeschikking. We brengen getuigenis én ervaringskennis vanwege mensen die dakloos zijn en in extreme armoede leven.

Door de 'tijdelijke bezetting' te omkaderen en te ondersteunen bieden lokaal bestuur, bewoners en verenigingen samen een sterk alternatief voor de schrijnende Brusselse tegenstelling tussen leegstand en dakloosheid.

4. SCHOOLPOORTWERK ALS HEFBOOM VOOR EEN STERK BELEID ROND OUDERBETROKKENHEID OP SCHOOL

4.1. Waarom het beter moet: het slechte rapport van vandaag!

Mensen met een lager opleidingsniveau lopen een hoger risico op armoede. Kinderen die opgroeien in armoede hebben een grotere kans op het doorlopen van een moeilijke schooltijd. Jongeren die de school verlaten zonder diploma, hebben een groter armoederisico omdat zij vaker problemen ondervinden bij het vinden van een job of vaak enkel toegang hebben tot slecht betaalde en instabiele jobs.

De Welzijnsbarometer 2017 toont dat in het Brussels Gewest in 2016 bijna een kwart van de Brusselse kinderen leefde in een huishouden zonder inkomen uit arbeid en meer dan een vijfde van de Brusselaars tussen 25 en 34 jaar slechts een diploma lager secundair onderwijs behaalde.

In de Stad Brussel bedroeg het aandeel leerlingen in de eerste graad secundair onderwijs met minstens twee jaar schoolachterstand net geen 15 % in het schooljaar 2015-2016 (1).

Het fundamentele recht op onderwijs staat onder druk door het capaciteitstekort. Voor kansarme gezinnen die zich ver moeten verplaatsen om hun kind te laten schoollopen is dat een flinke hap uit hun budget en een bezwarende omstandigheid om werk te zoeken. Ze hebben nauwelijks eigen sociale netwerken en zijn alzo aangewezen op de betalende opvang.

Daarnaast zijn er sterk verminderde onderwijskansen voor kinderen uit multiprobleemgezinnen, omdat het aanbod inzake ouderparticipatie onvoldoende op deze doelgroep is afgestemd. Dit is zeer jammer, want ouderparticipatie is noodzakelijk om een optimale schoolcarrière te kunnen ontwikkelen.

Ondanks de inzet en de goede wil van directies, leerkrachten en ondersteunend personeel om ook aan de meest kwetsbare kinderen kwalitatief onderwijs te bieden, zien we te vaak dat het recht op onderwijs in realiteit dode letter blijft voor kinderen uit multiprobleemgezinnen, uit families zonder papieren en andere kinderen met migratie-achtergrond.

Onderwijs is voor veel van deze leerlingen geen hefboom tot een betere toekomst, maar wel een uitsluitingsmechanisme dat armoede in stand houdt en zelfs doet toenemen. Een uitgebouwd en sterk onderbouwd beleid rond ouderparticipatie is een noodzakelijke voorwaarde om deze uitsluiting tegen te gaan.

Gezinnen in armoede ervaren problemen op meerdere levensdomeinen, die - ook bij kinderen - veel tijd en energie kosten. Laaggeschooldheid bij de ouders, hun negatieve ervaringen in hun eigen schoolloopbaan, de beperkte kennis van de schooltaal en het vaak ontbrekende perspectief op lange termijn zijn zeer bepalende contextfactoren, die we in het verkleinen van onderwijskloof mee in rekening moeten brengen.

De Brede School-aanpak faalt, ondanks de moedige inzet en veel goede wil. Niet alle scholen zijn uitgerust met een Brede School- coördinator en er heerst een gebrek aan inzichten in armoede en expertise in het werken met mensen in armoede. Door te weinig inzicht in de leefwereld van mensen in armoede worden gedrag en noden van leerlingen slecht begrepen. Hierdoor worden contacten tussen ouders/leerlingen en de school vaak vermeden of zelfs verbroken.

De toegangen naar de wijkvoorzieningen dienen door de Brede School-coördinatoren te worden verzorgd. We merken hier echter te beperkte kennis van het hulpverleningsaanbod buiten de school; men heeft geen zicht op de welzijns- en gezondheidssector en mist hierdoor kansen om gericht door te verwijzen of hulp te zoeken bij gespecialiseerde instanties.

Daarbovenop heerst het geïnstalleerd wantrouwen bij de multiprobleemgezinnen, gebaseerd op de eigen vroegere negatieve ervaringen en de dagelijkse strijd om de armoede te overleven.

Onze verenigingen merken evenzeer dat de Centra voor Leerlingenbegeleiding veelal te hoge drempels vormen voor mensen in armoede.

Sociale problemen vinden alzo geen oplossing, er is onvoldoende tijd en ruimte voor de onderwijzers om aan de slag te gaan met individuele begeleiding van kinderen, de druk op de scholen blijft hoog en de leerkrachten raken gefrustreerd of branden op ...

De kinderen, als symptoomdragers van wat er fout loopt in de gezinnen, zijn de slachtoffers van deze onderwijskloof: zij zijn ook machteloos en zetten hun pijn en hun onmacht om in ongewenst gedrag, zij kunnen zich moeilijker concentreren, krijgen geen leerboeken omdat de schoolfacturen niet betaald zijn, enz.

4.2. Aanbevelingen voor een socialer Brussel: hoe het beter kan!

“Wij sturen onze kinderen naar het Nederlandstalig Onderwijs hoewel we zelf nauwelijks Nederlands kennen. Niet voor ons plezier, maar omdat we zelf gemerkt hebben dat een gebrek aan kennis van de Nederlandstalige taal het vinden van werk bemoeilijkt en we willen niet dat onze kinderen hetzelfde moeten meemaken. Ze hebben al een handicap omdat ze Mohamed of Saïda heten. Maar natuurlijk kunnen we hen dan niet helpen, en we weten ook niets van de Nederlandstalige gemeenschap hier in Brussel. In Brussel zijn precies twee landen bezig en ze weten niets van mekaar”

Om de onderwijskloof in Brussel aan te pakken, moet in elke school een ouderparticipatiebeleid worden uitgebouwd in samenwerking met leerkrachten, directies, gezinnen, kinderen en hulpverleners.

De verschillende actoren moeten voldoende tijd kunnen investeren om op een laagdrempelige manier contacten met de ouders te kunnen leggen,

de leefwereld van ouders en kinderen te leren kennen en een wederzijds vertrouwen op te bouwen tussen schoolteams en gezinnen.

Dit veronderstelt dat er overleg kan gevoerd worden zowel binnen het eigen schoolteam, als tussen het schoolteam en actoren uit de onderwijssector, als tussen schoolteam en actoren uit de welzijnssector, met inbegrip van Verenigingen waar armen het woord nemen.

Deze investering in voldoende tijd en kwalitatief overleg maakt het mogelijk om expertise op te bouwen, uit te wisselen en een door gezinnen en school gedragen visie te ontwikkelen.

Er dient een attitude van openheid te zijn om (voor)oordelen en praktijken kritisch te bekijken. Openheid maakt ontmoeting mogelijk tussen de verschillende leefwerelden van gezinnen en scholen. Deze grondhouding van openheid kan er maar komen indien er eerst voldoende tijd beschikbaar is voor kennismaking en het opbouwen van een wederzijds vertrouwen. In de omgang met ouders en leerlingen in armoede moet men vertrekken vanuit een niet-stigmatiserende en krachtgerichte aanpak.

Verder dient het lokaal bestuur te werken aan een structurele samenwerking tussen onderwijs en welzijn zodat teamleden en organisaties uit de sectoren onderwijs en welzijn elkaars werking en expertise kennen. Op deze wijze kan er op een laagdrempelige wijze toeleiding gebeuren van ouders en leerlingen.

Hierbij is de inbreng en samenwerking met ervaringsdeskundigen in de armoede en/of Verenigingen waar armen het woord nemen onontbeerlijk: enkel zij kunnen vanuit meervoudige partijdigheid degelijke bruggen slaan mits goede ondersteuning van opgeleide hulpverleners.

Inzake personeelsbeleid dient de Stad te streven naar een personeelsbestand op de scholen dat een betere weerspiegeling is van de diversiteit in Brussel.

Schoolpoortwerk, ook in de scholen van 1000 Brussel?

Onze vereniging waar armen het woord nemen 'Vrienden van het Huizeke' boekt mooie resultaten via het schoolpoortwerk in Brussel Stad en Schaarbeek. Onze jarenlange ervaring leidde tot een verdere professionalisering en sterke methodiekontwikkeling van deze praktijk, die wij zonder meer voor de Stad Brussel kunnen uitrollen als een efficiënt instrument om in een sterk partnerschap met beleidsmensen, schoolteams, ouders en kinderen, de onderwijsarmoede succesvol aan te pakken.

"...Door de schoolpoortwerkers is mijn wanhoop hoop geworden. Zij zijn altijd aanwezig op het terrein en hebben mij vertrouwen leren hebben in de school en de maatschappij..."

"...Mijn kinderen weten meer van het schoolsysteem dan ik, want ik ging hier nooit naar school. Ze puberden, en lachten mij uit omdat ik er niets van wist, en hierdoor verloor ik mijn gezag over hen. Dankzij de schoolpoortwerkers die me alles elke keer weer uitleggen begin ik het te begrijpen en kan ik mijn kinderen van antwoord dienen als het nodig is. Hierdoor luisteren ze terug naar mij, beetje bij beetje..."

"...Vele deuren waarvan ik niet wist dat ze bestonden hebben zij getoond en geopend..."

"...Ik voel me nu opgenomen in een cirkel waar iedereen elkaar de hand reikt..."

Op een zeer toegankelijke manier bereiken we ouders en kinderen door dagelijkse ondersteuning en presentie van een maatschappelijk werker en een ervaringsdeskundige in armoede, aan de schoolpoort. Hierbij wordt kansarmoede van bij het eerste belsignaal opgemerkt en gesignaleerd.

We ondersteunen de ouders via maatwerk op de verschillende levensdomeinen. We ondersteunen de schoolteams in het omgaan met de kinderarmoede. Via huiswerkklassen versterken we de schoolse attitudes bij de kwetsbare kinderen. En via een netwerk met sociale partners werken we aan rechtenuitputting en toeleiding naar hulp- en dienstverlening.

4.3. Wat bieden onze verenigingen?

Via het schoolpoortwerk van de 'Vrienden van het Huizeke' fungeren we als aanknopings- en herkenningspunt voor moeilijk bereikbare ouders, door de bepalende aanwezigheid van een ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting. We kennen de leefwereld van deze mensen en kunnen hierdoor mekaars kwetsbaarheden en valkuilen herkennen. De continue aanwezigheid van onze schoolpoortwerkers schept herkenning en vertrouwen, versterkt door het gebruik van eenvoudige taal en een dagelijkse hartelijke begroeting.

"...Als de schoolpoortwerkers niet bestonden moesten ze uitgevonden worden..."

Door de outreachende aanpak worden de ouders die moeilijk bereikbaar zijn toch aangesproken en persoonlijk begeleid naar de sociale diensten. Wanneer de mensen - onder de druk van hun vele en complexe moeilijkheden - er niet in slagen hun hulpvraag concreet te formuleren, bieden we aandacht, aanwezigheid, begrip en geduld tot wanneer de hulpvraag duidelijk is.

Onze schoolpoortwerkers zijn brugfiguren tussen de school en de arme gezinnen, via hun aanwezigheid op school en huisbezoeken. Door de ouders bovendien toe te leiden naar andere delen van de samenleving (zoals ons eigen buurthuis, andere hulpverleningsorganisaties, socioculturele organisaties, andere ouders in de oudergroep) neemt hun vertrouwen in de samenleving toe en kan hun burgerschap gestimuleerd worden.

Wij bieden concrete hamers en beitels om de onderwijskloof op participatieve wijze te dichten, door de competenties van leerkrachten in het omgaan met multiprobleemgezinnen te versterken.

Onze schoolpoortwerkers geven hun eigen expertise door aan de onderwijsmensen via formele vormingsmomenten, maar evengoed informeel doorheen al hun gesprekken en overlegmomenten met schoolpersoneel.

Door te werken aan een sterke vertrouwensband zijn ze brugfiguren én ondersteuners van zowel de school, als van de kinderen en hun gezinnen.

Onze verenigingen bieden tevens vormingspakketten, wijkwandelingen, dialoogtafels en ontmoeting aan mensen of groepen uit de onderwijswereld. Ons aanbod is ontwikkeld in samenspraak met mensen die in armoede leven.

Door de inbreng van hun ervaringskennis is ons vormingsaanbod authentiek en ontstaat een diepte-inzicht in armoede als structureel gegeven.

De inschakeling van het schoolpoortwerk in de Brusselse scholen is het noodzakelijk fundament voor een sterk ouderparticipatiebeleid. De ervaringskennis en opgebouwde expertise van de brugfiguren is onmisbaar in de versterking van de schoolteams en de kansarme gezinnen zelf.

Het lokaal bestuur dient de samenwerking tussen onderwijs en welzijn structureel te verankeren.

Lijst met verwijzingen

- (1) http://www.ccc-ggc.brussels/sites/default/files/documents/graphics/rapport-pauvrete/barometre-welzijnsbarometer/welzijnsbarometer_2017_n1.pdf Welzijnsbarometer BRUSSELS ARMOEDERAPPORT 2017
- (2) http://www.ccc-ggc.irisnet.be/sites/default/files/documents/graphics/rapport-pauvrete/thematisch_rapport_nl_2016.pdf "Inzichten in non take-up van de sociale rechten en in sociale onderbescherming in het Brussels Gewest", thematisch rapport - Observatorium
- (3) Brussels Hoofdstedelijk Parlement 15.11.2017, B.V.A. 34 (17/18), 172. Brussels Hoofdstedelijk Parlement Bulletin Vragen en Antwoorden 2017-2018
- (4) Parl. St. Br. Parl. 2017-18, nr. A-635/1 Ontwerp van ordonnantie tot wijziging van de Brusselse Huisvestingscode ter versterking van goed bestuur in de openbare huisvestingssector, 22.02.2018
- (5) <http://www.dekamer.be/FLWB/PDF/54/2890/54K2890008.pdf> Wet tot wijziging van de artikelen 2 en 9ter van de wet van 2 april 1965 betreffende het ten laste nemen van de steun verleend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn – goedgekeurd in het federale parlement dd. 15.03.2018 – nog niet in werking bij verschijning memorandum
- (6) <http://www.ocmwgent.be/financile-en-juridische-hulp-Medische-kosten-Medische-kaart-illegalen.html> Medische kaart OCMW Gent

- (7) <http://www.pigmentvzw.be/dringende-medische-hulp/> Memorandum: “Dringende Medische Hulp voor mensen zonder wettig verblijf, waar knelt het schoentje?”, in 2012
- (8) Habiter n’est pas avoir un logement, Pour une approche clinique psychosociale Intervention à la Conférence SMES-Europa: «Home-less & Home-First » du Dr. Jean Furtos , ROME 7 mars 2013 http://www.lbfsm.be/IMG/pdf/men talidees_21_web.pdf